

contriverunt in sophisticis contentionibus, quam in evolventibus bonis authoribus. Hi fortè cavillabuntur nimis audacter à me rejici quædam, è quibus tamen permulta citat Gratianus in Pontificum decretis. Respondere poteram, quemadmodum & antè sum testatus, opus illud ulu modo scholasticorum receptum. Nec enim ullis constat argumentis, quis fuerit Gratianus, quo tempore suum exhiberit opus, cujus Pontificis, cujus Concilii fuerit autoritate comprobatum. Nam ea quidem fabula, quæ de palea jactatur in scholis, proflus affinis videtur illi, quæ de permutatione Diomedis & Glauci, deque legibus à Gracis petitis fertur in Pandectarum glossemat. Deinde in tam confusa rerum congerie, cum interim velut à disputante pugnantes sæpenuerò sententia recitentur, non continuo pro oraculo convenit accipi, quicquid ibi scriptum offenderis. Primas illic tenet Isidorus, ac summus de rebus pronunciat homo grammaticus. Nihil enim aliud (quod equidem sciam) scripsit: & ita grammaticus, ut à grammaticorum quoque collegio rejiciatur. Ac mihi quidem videtur is, quisquis fuit, sive Gratianus, sive Crassianus, hoc potissimum consilio veterem illam decretorum collectionem antiquare nova voluisse, ut Isidorum suum conteraneum, opinor, & alios quosdam recentiores nobilitaret. Nam Bedam inter eruditos numero.

Hoc eam ob causam admonui, ne cui mirum videatur, si quem librum Hieronymi nomine citat Gratianus, qui non sit Hieronymi, videlicet homo sæculo natus infelicissimo, & veteris literaturæ proflus rudis & imperitus: adeo ut sæpenuerò cum ex Hieronymianis commentariis citat testimonia, si quis incidit, quod vel ob antiquitatem vel Græcitatē admixtam minus intellexerit, transiliat, cum ea magis etiam ad rem pertineant. Postremo labi potuit summus Pontifex, hallucinari potuit summum Pontificis consilium, in his, inquam, quæ ad fidem necessitatem non pertinebant. Nec enim continuo periclitatura sit Christiana religio, si quis Evangelium Marci Petri titulo legere malit, à quo nonnulli distatum existimantur: aut Pauli ad Hebræos Epistolam Clementi malit asserere. Rem potissimum approbavit Ecclesia: de autore non reclamans quidem, sed neque digladians. Ad hæc multa passim irrepunt in publicam consuetudinem, Episcopis vel inficis, vel conniventibus, quæ deinde, quoniam extorqueri vix possunt, publicis condonantur affectibus, & tolerantur verius quam approbantur.

Atque utinam tantum esset otii Romanis Pontificibus, ac cæteris Episcopis, ut in his quæ ad Christianam pertinent eruditionem, tantum studii curæque possent impendere: quantum & ipsa meretur res, & publica flagitat utilitas. Hoc loco sentire puto cordatum lectorem, qui reciteam, ac tacite cogitationi relinquam. Siquidem expedit nonnumquam & vera tunc. Ad hæc, ut repetam quod jam superiore præfatione diximus, non hoc agebatur id temporis à Gratiano, cujus essent ii libri quos citat, Hieronymi ne, an alterius, sed quod ad argumenti propositi comprobationem facere visum est, in reliquum agmen ascripsit. Et quoniam jureconsultis titulo citare mos est, cum addidit, quem fortè reperit in codice. Quemadmodum & divus Hieronymus, opus ad Herennium, Ciceronis nomine citavit. Atqui si hæc de re incidisset disputatio, non dubito quin negaturus fuerit à Cicerone profectum. Nisi fortè quoties apud eundem Gratianum deprehendimus Hieronymi nomine citata, quæ sunt Origenis: aut Cypriani titulo, quæ sunt Augustini: id quod in multis accidere palam est: aut cum offenderimus in Catalogo scriptorum pro Juvenco subditum Vincentium, aut aliud simile: quod vel authoris errore, vel librarii commissum sit incuria: protinus actum putabimus de fide deque autoritate totius voluminis.

Proinde quod ista femovimus, nihil, opinor, attinet ad fidei Christianæ veritatem, sed ad Hieronymi gloriam pertinet: in quem indignum erat hujusmodi conferri nenas, quem virum haud conveniebat à tali præcone laudari: pertinet ad studiosorum utilitatem, quos passus non sum, pro doctissimis optimi viri scriptis, inuisa obfcuri nebulonis blateramenta legere. Porro quod audio quosdam ineptè metuculosos objicere, si in receptis sanctorum doctorum voluminibus aliqua convellantur, periculum fore, ne divinæ scripturæ vacillet autoritas: etiam si nihil ad hanc rem pertineat, tamen non alienum fuerit paucis refellere. Nec enim hic de divinis agitur literis, sed de libellis falso inscriptis Hiero-

nymo. Quod si maximè ageretur, succensere conveniebat, non ei qui falsitatem coarguit, sed qui admiscuit. Et enim quo quicque sacratus est, ac propius ad Christianam atinens pietatem, hoc sceleratius est vitare quod scriptum est.

Rursum quò gravius crimen corruptoris, hoc magis amplectendum officium restituentis. Non hoc est falsitatem inducere sacris literis, sed excludere. Nec ob id periculum est, ne minoris fiat aurum, si fuerit ab aurifera repurgatum: aut ne abijciantur gemmæ, si quis adulterinas & factitias semoverit. Imò hoc certior erit divinæ scripturæ autoritas, si nihil in ea vel subditum, vel mendosum residere patiemur. Nisi forte nunc non credimus quatuor Evangelis, quod reliqua veluti fabulosa damnavit Ecclesia. Aut metuendum est, ne mundus universus desinat à Christo, si quid in arcanis literis indicaro vel ab indoctis aut supinis libraribus depravatum, vel à dormitante interprete parum commode reditum. Nihil credit, qui quidvis credit, ut qui non iudicio, sed animi credat levitate. Nemo verus credit Evangelis, quam qui non omnibus credit Evangelis. Nemo plus desert sacris libris, quam qui à verè sacris fecerit apocryphos. An is tibi videtur honorem habere Hieronymo, qui nolit Hieronymum à nebulone dignoscere? Plinius ita demum credit placuisse librum, si quædam displicuerint: usque adeo non existimat probari, nisi quod iudicio probaris.

Et superiore præfatione satis, opinor, demonstratum est, nullum esse scriptorum genus, quod non alicubi sit subditum hujusmodi libris contaminatum. Num illud pium & candidum esse duces, cuius indocto permittere, ut quilibet invehat, depravet quilibet: non permittere studiosis & eruditus, ut quod suppositum fuerit, rejiciant, quod vitiatum, emendent? Sed illud fortassis exigit, ut hoc autoritate fiat Episcoporum. O rem præposteram. Non indignatur impostori, qui citra ullius autoritatem vitavit sacros libros: in eos stomachantur, qui citra totius Ecclesiæ autoritatem, quæ vitata sunt, corrigunt. Quamquam nos haud conamur præire principibus Ecclesiæ, sed illorum occupationes hac nostra qualicumque adjuvamus opera. Admonemus, non decernimus: indicamus, non iudicamus. Neque quicquam addabito, quin & illi vel potissimum sint nostram comprobaturi sententiam.

Sed odiosum est, inquiunt, tot jam sæculis recepta labefactare. At quid olim septuaginta editione receptus? Nec tamen hanc veritus est Hieronymus, frustra reclamantibus cum Augustino quibusdam Episcopis, sua interpretatione corrigere. Quid illa de septuaginta cellulis fabula decantatur? At non dubitavit Hieronymus rem nulli non creditam, non solum Augustino, mendacium appellare. An quicquam est hac novi testamenti editione vulgatus? At quid deceffit de pondere veritatis Evangelicæ, quod Laurentius homo rhetoricus magis quam theologus, locos aliquot reprehendit perperam ab interprete redditos? An minore fide jam Epistolæ Paulinæ leguntur, quod earum editionem hanc qua vulgo utimur, Jacobus Faber Stapulensis, vir non minus integritate vitæ quam eruditione probandus, negavit esse Hieronymi: quod Laurentium imitatus, permulta mutavit, vel depravata, vel malè reddita? Qua quidem in re nos quoque per idem tempus navabamus operam, ac mirè factum est, ut cum uterque de altero nesciret, tamen ambo rem eandem, eodem moliremur tempore, etiam si illius anteverit editio. Quæ utinam esset ejusmodi, ut nostra quam paramus, profusus supervacanea videri possit. Plurimum tribuo Fabro, ut viro non vulgariter erudito, venero, ut optimum; faveo, ut amicissimo. Verùm si in prophanis rebus Aristoteles, veritatis potius quam amici Platonis rationem habendam esse iudicavit, multo magis id par est facere in his literis, quas inter sacras habemus, ut ita dicam, sacratissimas.

Nec hoc dixerim, quod illius editionem minus approbem, sed ut mihi detur venia, sicuti videbor à tanto viro dissentire. Verùm ut ad id quod agitur redeam: quid proximi hæc diebus accidit Ecclesiæ? Num labascit orbis Christianus, quod Paulus Middleburgus Episcopus Forosempreniensis, publicum de ratione festi Paschalis errorem, libris editis coarguit? Quod si tantarum novatione rerum, non solum non labefactatur Ecclesiastica autoritas, verùm etiam constabitur: quid pavitant ne cælum ruat, si nos ab eruditissimis Hieronymi libris illiteratas ineptias studium semovere? Atque utinam quod in Epistolarum voluminibus

præfatum, in cæteris item illius commentariis præfate licuisset.

Quod si omnino requiritur autoritas, molimur hæc multis ac magnis, & his eruditissimis, faventibus, adhortantibus, nec extimulantibus, approbantibus modo, verùm etiam effusissima liberalitate nostram industriam adjuvantibus. Quorum princeps & antesignanus unicus ille studiorum meorum Mæcenas Gulielmus Waramus Archiepiscopus Cantuariensis, totius Angliæ primas, vir omni literarum ac virtutum genere sic absolutus, ut quæ vix singula reperias in aliis, in hoc miris universa: & unus abundè sufficiat ad omnes consummati præfatus dotes, velut in tabula representandas. Nec alii sanè sua laude fraudabuntur.

Verùm in præfatione non est onerandus longiore præfatione lector. Illud modo adiciam, admonitus est jam pridem super hoc nostro labore Leo Pontifex modis omnibus maximis, idque non tantum mei, sed complurium item excellentium virorum literis, à quo ceu doctissimo simul & optimo, non illud solum expectamus, ut hos conatus nostros sua comprobet autoritate, verùm etiam ut amplissimis premiis profectatur. Verbois quidem hæc, fateor, à nobis sunt disputata, quam prologorum modus patitur. Sed nihil non tentavimus, nullum non movimus lapidem, quo nemini non esset satisfactum, ut alios alia res vel offenderent, vel placant.

Quod si quis adhuc reperietur vel adeo stupidus, vel adeo sibi ipse inimicus, vel ita diutina consuetudine corruptus, ut in hisce blateramentis bonas horas velit malè collocare, ne in quidem habeat quod nobis succenseat, quandoquidem per nos habet omnia, quæ superiores editiones complectebantur, eaque multo quam ante hæc emendatiora. Nonnullis etiam additis, quæ illic non habebantur. Adeo cavimus ne quem offenderemus, ut eruditis pariter & ineruditis, æquis & iniquis, deploratis simul & bonæ spei ingenis studuerimus morem gerere. Bene vale lector amice. Basileæ, Anno M. D. XV. Mensè Augusto.

CENSURA EPISTOLÆ SEQUENTIS.

Animadvertite quæso lector, quam totus sermo jaceat, adeo non facundus, ut nec semelatinus. Deinde quem nulla felix inventio. Tum quam rara frigidæque sacrarum testimonia scripturarum. Sentias impudentissimum aliquem rabulam effusentem, non proloquentem, & quicquid in buccam venerit, eblaterantem. Et tamen ausus est homo suavisissimus, addito suis nugis Hieronymi nomine sperare futurum, ut hæc pro Hieronymianis legerentur. Ac verissime quidem dictum est, nihil tam absurdè fieri, quod non reperiat admiratorem. Non solum leguntur hæc à magnis, ut sibi videntur, Theologis, verùm etiam in gravissimis questionibus, velut oracula citantur.

AD TYRASIIUM SUPER MORTE
filiæ suæ, Consolatoria.

BENEDICTO & dilectissimo parenti Tyrasio Hieronymus. Charitatis tuæ scripta percepi, in quibus animi tuum dolore commotum de filiæ dormitione cognovi. Non aliud principaliter admiratus sum, quam Christiani peccatoris in te ablatam virtutem fuisse, ut animum hæceteres ad dolorem. Stupeo murum fidei penetratum vulneribus orbitatis, quem seipere debuerat spes resurrectionis & regni cælestis. Nunquam spes cum dolore concordat, nec fides aliquando sentit quantacumque jacturam. Resurgere credimus mortuos & plangimus: Quid faceremus si mori tantummodo sine resurrectione præciperet Deus? Voluntas ejus utique sola sufficeret ad solatium, cui nullum præponere jubemur affectum. Quod dederat, abstulit qui creaverat. Quis est qui plangat quod ad tempus acceperat? Commodaverat ut haberes quantocumque tempore voluisset: ut cælum vellet, rursum auferret. Nihil abstulit tuum, qui dignatus est recipere proprium. Creditum suum recipere deicit creditorem: & nihil aliud decet, quam creditori suo gratias agere mutantem. Sic Job legimus: quam sequamur devotissimam vocem: Dominus, inquit, dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum.

Parva ergo non erat hæc consolatio contra luctum, quod Tom. V.

nemo lugere debeat, cum aliquid reddiderit alienum: quia fas non erat apud alium retineri, quod Domino suo fuerat necessarium. Addit consolationis alia providentia: quæ jaculis orbitatis occurrat. Plangere debuimus de sæculo recentibus, si sæculi inimicitias contra nos minimè sentiremus: & plangimus Domini beneficia, qui novit infirmitati nostræ quid præstet. Periclitari volebat adhuc, qui dolet aliquem dormientem: & inter fluctus vitæ præsentis videre cupiebat miserum laborare. Talibus ac tantis tempestatibus vitæ, tot impugnationes diaboli, tot corporis bella, tot sæculi clades evasit. Et lachrymas fundis, quasi nescias quid in te ipso quotidie patiaris. Propter quod admonet Dominus Apostolos suos, dicens: Si diligereis me, gauderetis, quia vado ad Patrem. Planè Lazarum flevit mortuum, sed non tuas lachrymas fudit. Resurrectionis promissor dolorem docere non poterat: ne fidem perfidiam faceret, quam docebat. Doluit Lazarum non dormientem, sed potius resurgentem: & flebat, quem cogebatur propter salvandos alios ad sæculum revocare. Hanc vitam dans Dominus, ingemiscit, quam tu doles esse sublata. Contra lachrymas ejus pugnant lachrymæ tuæ, & amor tuus amoris ejus non convenit. Hic fletus non habet pietatem. Ille nolebat reddere laboribus, quem dilexerat: & tu amare credebas te, cui laborum volebas adhuc præstare tormenta?

Cæterum si putas eum Lazarum doluisse, antè non permisisset exire, qui repellere potuit mortem. Aut certe non fletet, qui mortuum suscitare postmodum habuerat potestatem. Unde apparet, sola eum causa fuisse commotum, quod ad hostilem vitam charissimum revocare denuo, & propter credituros aliquos & confundendos incredulos, urgebatur. Denique sic subsecutus est, dicens: Ergo pater, ut credant, quia tu me misisti, ait clara voce: Lazare prodi foras. Et factum est.

Gaude ergo unde ille coactus est flere, ne tu saltem videaris dormientis felicitatibus invidere. Ab alieno mundo proprium transtulit ad Dominum: & de hostili patria migravit ad cælum. Contra sic Apostolus commemorat, dicens: Quamdiu sumus in hoc sæculo, peregrinamur à Domino. Non ergo nobis luctum debet incutere quisquam, cum à peregrinatione redire meruerit ad propriam regionem, maxime cum non inanis & vacuus redire noscatur, qui Christianitatis mercatus est lucrum: propter quod descendit ad mundi commercium. Et ego, inquit, nulla promissionum cælestium dubitatione conturbor, sed sola separatione dormientis æstuans, desolatus solatio pii pignoris jactior.

Excusatio est hæc Benedicte sine dubio fragilitatis humanæ, quæ patrocinari non potest diffidentia. Si enim desolationes homines ferre non valerent, nunquam profus parentes à se sua pignora dimisissent. Destitutos se à morientibus conqueuntur: & vivos filios, aut propter honores, aut propter negocia peregrinis regionibus credunt: & gaudent tota vita sine affectibus commorari, dummodo capiant, quod cupiunt de suis pignoribus adipisci: & ut ad palatia pergant, peregrinantur. Ad studia dignitatis navigant acquirenda, vel ad causas patrimonii aliquas explicandas cum labore & periculo, proficiscentes omnes impellunt, nec secum vacare quos diligunt, patiuntur. Et ut ad palatia cæli, ad studia Christi, ad honorem vitæ perpetuæ, & patrimonii possessionis æternæ cum securitate valeant pervenire, nemo filios suos à se libenter gratulatur abscedere. Ad comparanda peccata gaudent tam parentes à filiis, quam filii à parentibus, provocante diabolo, separari. Ad indulgentiam percipiendam, nolunt ab invicem Deo vocante, discerni: ut appareat non pro nostra ratione nos dolere quemcumque videmur amittere: sed indicium magis ostendere diffidentia.

Mihi crede, sola in omnibus incredulitas moriet. Et sicut non potest fides nosse quod doleat: sic diffidentia sola doloribus invenitur ancilla. Nam si dormientes dicimus, dormientes utique credere debemus: & non mortuos, sed requiescentes, secundum vocem Domini. Omnis enim, inquit, qui credit in me, licet moriatur, vivet. Si tibi medicus hoc promitteret quisquam, nullam sine dubio promissioni ejus negare poteris omnino lætiam. Nunc quia Christus fabricator & resuscitator promittit: non times eam plangere, ut fidiorem Christo pariter & potentiorum medicum videaris in promissione judicare.